

Жељко ВУЈАДИНОВИЋ*

ВЛАДАРСКА ЛОЗА ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ ПОРИЈЕКЛО, РОДОСЛОВ, ДИНАСТИЧКА ОБИЉЕЖЈА

ПОРИЈЕКЛО

„Када је Бајазит (Илдерим) назвали Босну покорио и кад су дивље азијатске орде наше малено но јуначко царство разрушиле, онда су моји преци и још неке одабране фамилије, које нијесу ту погинуле од Турака, оставиле своје отачаство и у оввијем горама утекли“¹. Наведени цитат из Његошевог писма Осман-паши, родом из босанског Скопља, представља основ и данас живог породичног и народног предања о поријеклу породице Петровић Његош.

Предање, дакле, каже да су далеки преци Петровића живјели у Босни, прво у Зеници а затим у Травнику, одакле су у времену пада Босне под турску власт, прешли у Херцеговину. Пред турском опасношћу су се из Никшића повукли у подножје неприступачне планине Његош, недалеко од Дуге. Предак Петровића, Херак, родоначелник Хераковића (по којима је названо родно село Петровића), са братом Раичем, родоначелником Раичевића (чији су огранак Радоњићи, каснији гувернадури), доселио се у Његуше, у доба владавине Ивана Црнојевића. Према предању, планина Његош је матрица имена насеља Његуши. Предање је и претке Новице Церовића довело у везу са прецима Петровића.

У срединама са јаком народном усменом традицијом некада се митско и историјско не дају разабрати. Традиција је обично надомјестак примарним остацима уз изражену скепсу критичке историографије у њену вјеродостојност. Сви ранији аутори историја Црне Горе, владика Василије, писци 19. вијека, као и многи каснији историчари и публицисти, прихватили су предање о поријеклу Петровића као вјеродостојно; родоначелник критичког правца у српској историографији, Иларион Руварац, одбацио га је као „измишљену бајку“. Каснија истраживања овог питања, Јована Ердељановића²

---

* Магистар историјских наука, асистент на Филозофском факултету, Бања Лука.

¹ *Цјелокуйна дјела П. П. Његоша*, IX, Писма III, Београд 1955, 355.

² Уз предање, Ердељановић је навео и дотадашња историографска тумачења поријекла породице Петровић Његош, *Сивара Црна Гора*, Београд 1926.

и посебно Риста Ковијанића у Которском архиву, потврдила су многе наводе предања, али и значајно кориговала и допунила.

Изучавајући етничку прошлост Црногораца, Ердељановић је закључио да је у вријеме турске најезде у црногорске и шире динарске крајеве доспио нови, знатно бројнији етнички слој, образован од досељеника из разних српских области. Још је Вук Карацић забиљежио предање да је прије турских освајања Катунска нахија била пуста.³ Потврда се може наћи и у традицији према којој скоро ниједна староцрногорска породица не води поријекло од Црнојевића. Поријекло не само многих староцрногорских, него и херцеговачких и брдских породица, традиција доводи у везу са потомцима браће косовског јунака Павла Орловића, синова војводе Вука, заповједника Орловог Града у Србији.⁴

Проучавајући споменике Которског архива, Р. Ковијанић⁵ је потврдио наводе предања да су преци Петровића Његоша поријеклом из Херцеговине, тачније из Дробњака, који је на прелазу из 14. у 15. вијек обухватао подручје до Оногошта, захватао Рудине и планину Његош. Расположиви извори тешко могу потврдити рану босанску постојбину Петровића. Ако је вјеровати предању да су се доселили из Травника, онда је то свакако било знатно прије пада Босне под турску власт (1463), негдје послјије косовског пораза (1389) или смрти краља Твртка I (1391). Тих година је Турским царством владао Бајазит I, звани Јилдирим (1389-1402). Предак Петровића, Херак Хераковић, доселио се под Ловћен у првој половини 15. вијека, негдје око 1430-1440. Племенско име Његуши, које се јавља 1420, настало је крајем 14. или почетком 15. вијека, у вријеме израстања племена, у доба Радича Црнојевића и Ђурђа Страцимировића Балшића. Име Његуши – Његош није патронимичко, како је сматрао Ердељановић, већ је изведено према називу једне рјечице. На подручју Ловћена јавља се у првој половини 14. вијека.

Вриједно изучавајући которске архивалије, Ковијанић је пронашао податке о прецима и потомцима досељеника на Ловћен Херака Хераковића.

³ Вук Стеф. Карацић, *Црна Гора и Бока Котљорска*, Београд 1953, 49. И само име нахије свједочи да су „ту били само љети станови“.

⁴ Андрија Лубурић, *Орловићи и њихова улога у црногорском Бадњем вечеру 1710. године*, Београд 1934. У свом стилу, митрополит Василије је руској царици нагласио племенито поријекло Петровића (1758): "Цијелом свијету је познато да је породица Петровић у Црној Гори од најстаријих времена племићког поријекла и као што је бог дао српском народу просветитеља Саву Српскога од царске лозе Симеона Немање, томе слично Црногорцима и сусједним хришћанима Бог је дао породицу Петровића". Цитирано према, Радослав Распоповић, *Дипломатија Црне Горе 1711-1918*, Подгорица – Београд 1996.

⁵ У обимној литератури о Петровићима, мало је запажен Ковијанићев документован рад, *Његошеви преци и поријекло*, Гласник Етнографског музеја III, Цетиње 1963, 65-77.

Приближно одређивање времена њиховог живљења засновано је на претпоставци да је генерацијска смјена наступала у просјеку сваких 30 година. Иако је интересовање за поријекло породице чији су представници владали Црном Гором преко два вијека, било изузетно, подаци који ће бити наведени остали су углавном незапажени.

Прадјед Херака Хераковића Богута (око 1340), имао је сина Ђурђа (око 1370), слиједе Херак Ђурђевић (око 1400), његов син Херак Хераковић (око 1440) је досељеник на Ловћен, затим Стијепо Хераковић (око 1480), Лука Стијеповић (око 1510), Стјепан Калуђер (око 1540).⁶ Његов син Петар (око 1570) је родоначелник Петровића. Стјепанов брат, поп Ђурађ, родоначелник је Поповића. Петар Калуђер је имао сина Стијепу (око 1600), а Стијепов син се звао као и његов отац – Петар Калуђер (око 1640). Син овога Петра Калуђеровог је Шћепец (Стијепо, око 1680), који је био отац митрополита Данила.⁷

Дакле, Петровићи су се позвали по Петру, сину Стјепана (Шћепа) Калуђера, који је живио средином 16. вијека. Извори нијесу потврдили постојање „војводе Његоша”, којег је у једном писму 1759. споменуо митрополит Василије, а којег је Душан Вуксан одредио као родоначелника породице Петровић Његош у родослову објављеном 1926. Вуксанов родослов био је темељ свим каснијим састављачима родослова породице Петровић Његош.

РОДОСЛОВ

Приложени родослов породице Петровић Његош урађен је 1998. Анализом родослова могуће је остварити увид у историјат породице, њен развој. Анализа дозвољава и бављење статистиком, толико популарној у новијој свјетској историографији (клиометрија).

Садашња, најмлађа генерација Петровића десета је у односу на генерацију митрополита Данила. Тих десет генерација образовале су 252 личности (за сада познате или споменуте), 128 мушких и 124 женске. У прве три генерације доминирају мушкарци, вјероватно и због тога што су о њима остали неки подаци. У Црној Гори тога времена жене су биле некако мање историчне – историја их неоправдано често заобилази. Најбројнија је седма генерација – дјеца краља Николе (1841-1921), војвода Божа (1845-1927), Ђура (1851-?), Шака (1854-1914), као и Ива – Лабуда (1862-1939), чукунунука Ђура, брата митрополита Василија. Од наредне генерације примјетно је осипање породице. Од три сина краља Николе (уз девет кћери), само је Мирко (1879-1918) имао дјецу (пет синова), од којих је опет само Михаило (1908-1986) наставио династичку

---

⁶ Личности од Богуте до Петра, сина Стјепана Калуђеровог, нијесу унијете у приложени родослов породице Петровић Његош. Такође, нијесу уврштена дјеца из брака са кћери краља Николе.

⁷ Р. Ковијанић, *Његошеви њрци и њоријекло*, 68-73.

лозу преко свог сина Николе (1944). Од десеторо дјеце војводе Божа била су двојица синова, да би већ у наредној генерацији тај огранак породице био угашен. Војвода Ђуро је имао осам кћери и пет синова, од којих је само Вељко (1899-1948) оставио потомство. Од њиховог брата Марка (1858-1935) данас су (уз праунуке и чукунунуке) живи праунуци Божо (1967) и Марко (1980). Другачија је ситуација са породичним огранком војводе Шака – четворица праунука његовог сина Љуба (1884-1956) репрезентују данас тај огранак. На другој страни, од четворице синова Станка (1854-1918), чукунунука Ђура, брата митрополита Василија, само је Петар (?-1944) имао сина Ђорђија (1922-1945), са којим је угашен тај породични огранак. Породичну лозу његовог брата Ива – Лабуда (1862-1939) данас одржавају четворица праунука.

Петровићи су се углавном једанпут женили, њихове одиве, такође, једанпут удавале. Ако се изузме директна династичка линија, Петровићи су се углавном женили дјевојкама са ових простора. Престолонаследници Данило (1871-1939) и Петар (1889-1932), син и унук престолонаследника Мирка – Михаило и Никола били су ожењени странкињама. Прецизнији подаци о годинама рођења и смрти постоје за шесту, генерацију краља Николе и наредне, ако се као прва сматра генерација митрополита Данила.

И директна династичка лоза може се статистички посматрати. Митрополити Данило, Сава, Василије, Петар I, Петар II, књаз Данило и краљ Никола живјели су укупно 438 година, просјечно 65,57. Најкраће је живио књаз Данило – 34 године, најдуже митрополит Петар I – 83. Као духовни и свјетовни поглавари Црне Горе укупно су провели 233 године, просјечно 33,28 година. Најкраће је владао књаз Данило – 8 година, најдуже књаз и краљ Никола – 58. Као најмлађи, на престо је ступио митрополит Петар II – са 17 година; као најстарији, митрополит Василије – са 41 годином. Просјечно, приликом ступања на престо, Петровићи су имали 28,86 година.

Петровићи су били физички маркантне појаве, за црногорске прилике средњег раста. Растом је најнижи био књаз Данило – око 161 цм, највиши – митрополит Петар II, око 191 цм.

Иако нијесу похађали високе школе, Петровићи су били образовани владари. Говорили су стране језике, углавном руски, француски и италијански. Изузев књаза Данила, посједовали су поетски ген и истакли су се као литерате. Пјесничко-философско Његошево дјело оставило је неизбрисив траг класике.⁸ Митрополити Василије и Петар I аутори су историја Црне Горе, а краљ Никола је написао мемоаре.

---

⁸ „Његове филозофске мисли и осјећања није лако докучити, јер су она много ближа Богу него људима”.

ДИНАСТИЧКА ОБИЉЕЖЈА

Поред суверене државе, крунисаног владара и утврђеног престолонаследног реда, у династичке атрибуте могу се уврстити и уређење двора и династички симболи.

У Црној Гори за владавине Петровића (1697-1918), ови постулати су постепено остваривани; у потпуности тек за владавине књаза и краља Николе (1860-1918).

ДРЖАВА

„Квалитативни вид суверености састоји се у серији атрибута: права на самозаштиту и самоодбрану, трајног суверенитета над природним богатствима, права закључивања међународних уговора, активног и пасивног права посланства”⁹. У државноправној историји Црне Горе посебно питање представља однос између стварне независности и номиналне суверености.

Све до средине 19. вијека у Црној Гори је преовладала племенска аутархија. Подлога саме државе била је Цетињска митрополија. Државни механизам, чији су почеци створени крајем 18. и почетком 19. вијека, изграђен је за владавине првог свјетовног владара из куће Петровића, књаза Данила (1852-1860), и касније усавршаван. Књаз Данило је племенски критеријум управљања земљом замијенио територијалним. У иницијалном степену створио је централистичку апсолутну, монархију. Недостајала је међународна верификација, номинални суверен био је турски султан. Међународно признање независности 1878. последица је и ранијих догађања у Црној Гори и око Црне Горе. За владавине књаза и краља Николе (1860-1918), реформе државне управе (1879, 1902, уставне реформе 1905. и касније реформе), спровођене су у признатој, сувереној држави. Реформе су изражавале принципе централизма и формалне триобе власти. Проглашење Црне Горе за краљевину (1910) био је чин државноправног карактера: конститутивног, репрезентујући успон Црне Горе у хијерархији држава и деклараторног, истичући већ стечену сувереност. Престанак државноправног субјективитета Црне Горе везан је за детронизацију династије Петровић.

Реализација активног и пасивног права посланства омогућена је стицањем субјекта међународног права на основу одлука Берлинског конгреса. Једно посланство (у Цариграду, 1879-1912) и сталне мисије (у Београду, 1913-1915; Паризу, 1916-1921; Њујорку, 1918-1921) и мрежа конзуларних представништава, одраз су економских могућности Црне Горе. Амбасаде једанаест држава на Цетињу и конзуларна одјељења у Бару и Подгорици, свједочанство су интереса страних влада за Црну Гору. Међународни кон-

---

⁹ Смиља Аврамов – Миленко Крећа, *Међународно јавно право*, Београд 1986, 70

такти остварени прије 1878. знатно изнад нивоа унутрашње државне организације, нијесу имали званичну институционалну форму, односно неопходну тежину међународног права. „Ауторитет другог учесника” давао је политички значај успостављеним везама. Проглашењем књажевине ситуација је промијењена: унутрашњи развој Црне Горе превазилазио је њене спољнополитичке везе и односе.¹⁰

ВЛАДАР

Династије су карактеристичне за монархије, за оне државе у којима основну власт обавља једна личност, крунисани монарх. Монарх не подлијеже правној одговорности, што значи да не постоји могућност примјене правних санкција против њега.

У црквеном погледу стара Црна Гора се налазила под јурисдикцијом Цетињске митрополије, на чијем челу су се, од почетака турске власти до избора митрополита Данила (1697), налазили митрополити из разних племена. Митрополити из куће Петровића могу се сматрати и свјетовним господарима.

Митрополит Данило је свој положај сматрао чином божје милости („*Данило, милосџију божјеју митрополиј скендеријски и ѓриморски*”). Наглашавао је да је и „војеводич српској земљи”. Сава је био „повелитељ”, Василије „егзарх пећког трона”, Петар I и Петар II – „господари”.

Од 1717. до 1831. у Црној Гори је постојала институција гувернадурa, под окриљем прво Млетачке републике, а касније Аустрије. Гувернадурa су обављали извјесне цивилне послове. Звање гувернадурa, "титуларног гувернатора црногорског",¹¹ начелно није било наследно; гувернадурска част је ипак припадала породицама Вукотић и Радоњић. Шћепан Мали је Јовану Радоњићу потврдио право наследства гувернадурског звања у његовој породици. Гувернадурска власт је била већа од митрополитске, али персонално мање утицајна. Већу подршку народа уживала је спољнополитичка оријентација цетињских митрополита према Русији. Митрополија је имала и најјачу материјалну основу. Институције гувернадурa и митрополита водиле су двовлашћу. У борби око првенства поражени су гувернадурa: 1831. пропао је први покушај да се учврсти цивилна политичка власт у супротности са теократском владавином митрополита. Митрополит Петар II објединио је духовну и свјетовну власт.

¹⁰ Развој дипломатије Црне Горе, уско повезан са историјатом развоја и стварања државе, темељно је обрађен у књизи Радослава Распоповића, *Дипломатија Црне Горе 1711-1918*, Подгорица–Београд 1996.

¹¹ Тако се титулисао гувернадур Вуко Радоњић.

Гранични камен у обликовању државе и конституисању династије Петровић – Његош било је проглашење Данила Станковог за књаза (1852), односно увођење монархистичког облика владавине. Успостављена је веза са ранијом гувернадурском влашћу, док је митрополитска власт ограничена на духовна питања. Данило је „књаз црногорски и брдски”; књаз Никола је до 1876. титулисан „Ваша Свјетлости”, од Берлинског конгреса да краја 19. вијека – „Височанство”, до 1910. – „Краљевско Височанство”, од 1910. – „Краљевско Величанство „ Од Петра I Петровићи су и „господари”. Као и митрополит Данило, и краљ Никола је владар „по милости Божијој”. Крунисањем 1910. стварна власт појединца постала је легитимна и краљ Никола се нашао у реду хришћанских владара.

ПРЕСТОЛОНАСЉЕДНИ РЕД

Династију представљају владари исте породичне лозе. Родоначелник династије је први владар који није наслиједио престо од свог претходника, него га је на неки начин сам запосјео. Његови насљедници ступају на престо по праву наслеђа – према утврђеном принципу о редослиједу наслеђивања. Насљедност престола је услов за постојање династије; принцип изборности прихватљив је само за оснивача династије, никако за његове насљеднике. У принципу, у династију, па и у ред насљедника пријестола, спадају само она лица која од оснивача произилазе, а која су са претходним владаром у најближем крвном сродству.

Питање насљедства пријестола у Црној Гори за вријеме владавине Петровића крајње је специфично. До 1852. није било правно дефинисано, што је једна од битних потребних династичких карактеристика. Прије хиротоније, насљедника митрополита црногорског морала је потврдити скупштина главара. Насљедство митрополитског трона у кући Петровића озваничено је тестаментом Петра I (1830), без прецизних упутстава. Као доказ о наслеђивању, тестамент искључује начело изборности, неспојиво са династијом.

У вези са промјеном карактера власти, одлуком Скупштине 1852, при наслеђивању пријестола прокламовано је начело примогенитуре, потврђено Законом о наслеђу пријестола 1902. и Уставом 1905. Тек се од тог времена може говорити о династији. Начело примогенитуре није спроведено – књаз Данило није имао синова, а краљ Никола је надживио постојање самосталне црногорске државе.

ДВОР

Митрополити Петровићи столовали су у манастирима, Цетињском (подигнутом 1484. и до 1785. више пута рушеном) и Стањевићима (подигнутом 1736). Саграђена 1838, Биљарда је била прва модерна зграда у тадашњој Црној Гори. Служила је као резиденција владици Петру II, књазу

Данилу и књазу Николи, до 1867. Градња Двора књаза Николе (садашњи Државни музеј Црне Горе на Цетињу), завршена је, углавном, до 1871. Књажев (краљев) радни кабинет налазио се у приземљу. Спрат је био резервисан за салоне (пријемни, оријентални, венецијански, црвени, жути), спаваће собе краља и краљице и принцеза Ксеније и Вјере. За потребе краљевих синова, касније су саграђени дворци – на Цетињу (Плави дворцац за престолонаследника), у Крушевцу код Подгорице, Никшићу, а Петровићима је припадао и некадашњи дворцац Карађорђевића у Тополици код Бара. Иако више него скромни за тадашње европске прилике, дворци су изгледали репрезентативно у црногорском амбијенту.

За развој класичног дворског церемонијала недостајали су политички и социјални услови. Интензивније му је поклањала пажњу књегиња Даринка, поријеклом из српске тршћанске породице Квекић. Церемонијал је усавршаван у вези са отварањем страних посланстава и вјенчањима на двору. О безбједности су бринули перјаници, као институција уведени у вријеме митрополита Петра II. До данас је сачуван понос на указану почаст породици и изабраном претку, перјанику краља Николе.

Богатством и начином живота Петровићи се задуго нијесу истицали међу црногорским главарима. До 1868. дворска и државна благајна била је заједничка. Значајније посједе поједини чланови породице Петровић Његош добили су територијалним проширењем Црне Горе, послје 1878.

Пријестоно мјесто Петровића и Црне Горе било је Цетиње које би тек од новијег времена могло присвојити градске атрибуте – 1878. имало је око хиљаду, а 1910. непуних шест хиљада становника. Уз дворске грађевине, зграде некадашњих страних посланстава и данас представљају понајљепша архитектонска здања на Цетињу. У другој половини 19. вијека Црна Гора је доживљавала културни узлет, економски напредак и развој саобраћајне инфраструктуре.

ДИНАСТИЧКИ СИМБОЛИ

Идентификација државе и династије огледа се и кроз честу праксу подударности државних и династичких симбола. Династичка обиљежја Петровића истовремено су била државна обиљежја Црне Горе. У скоро свим хералдичким представама (на грбу, заставама, печатима, војним чиновима, медаљама), јављају се средњовјековни хералдички симболи – двоглави орао и лав у ходу. На владичанском печату појављује се крст, на печату митрополита Петра I – још и круна, врх владичанског штапа, пурпур око штита. Симболи печата Сената били су круна између орлових глава и скиптар у орловим канцама. Хералдичка обиљежја су допуњена у Књажевини Црној Гори. На грбу се налазио двоглави бијели орао са скиптром и шаром у канцама, штитом са црвено-плавим (некада и црвено-зеленим) пољем на гру-

дима и лавом у ходу на штиту. Изнад орловских глава налазила се круна. Пурпур са царском круном је саставни дио грба.

Крсна слава породице Петровић Његош је Ђурђевдан.¹²

---

¹² Андрија Веселиновић-Радош Љушић, *Српске династије*, Нови Сад 2001. Текст о династији Петровић написао је Р. Љушић. Уз бројну другу литературу, погледати : Душан Мрђеновић – Александар Палавестра, Душан Спасић, *Родословне таблице и грбови српских династија и власице*, Београд 1987, 179-187; Жељко Вујадиновић, *Династија Пејровић*, Даница за 1999, Београд 1998, 175-199.

